

Összefoglaló

a Magyar Nemzeti Bank hivatalos statisztikai tevékenységéről

Dátum: 2019. február

1. Bevezetés

A Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjai (a továbbiakban: statisztikai szervezetek) magukra nézve kötelező érvénnyel, egybehangzó támogatással fogadták el 2017 júniusában a Nemzeti Statisztika Gyakorlati Kódexében (a továbbiakban: Kódex) foglalt iránymutatásokat, minőségi követelményeket.

Célul tűzték ki a Kódexben foglalt elveknek, ismérveknek való lehető legteljesebb megfelelést. Ennek szellemében feladatukat úgy látják el, hogy a hivatalos statisztika hatóköre találkozzon a felhasználói igényekkel, a hivatalos statisztika fejlesztése, előállítása és közzététele magas színvonalon történjen, s a statisztikai termékek mindenki számára hozzáférhetőek és érthetőek legyenek.

Mindezen célok elérése érdekében a statisztikai szervezetek elkötelezték magukat a hivatalos statisztika minőségének közös, folyamatos és koordinált javítása és a megfelelés szintjének jogszabályon alapuló, rendszeres értékelése mellett. Ennek konkrét eszköze az akkreditációs eljárás, amelynek jogi környezetét és alapvető szabályait a hivatalos statisztikáról szóló 2016. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Stt.) és az annak végrehajtására kiadott 184/2017. (VII. 5.) Korm. rendelet tartalmazza.

A Stt. 6. §-a alapján a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) a jegybanki információs rendszer működtetőjeként a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagja. A Stt. rendelkezéseit az MNB-re a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvényben (a továbbiakban: MNBtv.) foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

Az MNB az MNBtv. szerinti függetlenség elvének megtartása mellett hivatalos statisztikai tevékenységének ellátása során – a Központi Bankok Európai Rendszerének (a továbbiakban: KBER) tagjaként a KBER európai statisztikákat érintő feladatköréről szóló nyilvános kötelezettségvállalásban foglalt alapelveknek való teljes körű megfelelés sérelme nélkül – a lehető legteljesebb körűen megfelel a Nemzeti Statisztika Gyakorlati Kódexében foglalt elveknek.

A Nemzeti Statisztika Gyakorlati Kódexében foglalt elveknek való megfelelést az MNB ötévente önértékelés keretében vizsgálja, és annak alapján a minél teljesebb megfelelés érdekében intézkedési tervet készít.

A jelen összefoglaló az MNB által a fentiek szerint elvégzett önértékelés alapján mutatja be az MNB hivatalos statisztikai tevékenységét és annak tervezett fejlesztési irányait.

2. Az MNB helye és működése a Hivatalos Statisztikai Szolgálatban

Az MNB jogállását és feladatait az MNBtv., valamint a szervezet Alapító Okirata határozza meg.

Ennek alapján az MNB részvénytársasági formában működő jogi személy, a KBER, valamint a Pénzügyi Felügyelet Európai Rendszerének tagja. Elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása. Az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának fenntartását, ellenállóképességének növelését, a gazdasági növekedéshez való fenntartható hozzájárulásának biztosítását és a rendelkezésére álló eszközökkel a Kormány gazdaságpolitikáját.

Az MNBtv. 4. § (6) bekezdése szerint az MNB feladatai ellátásához és az Európai Unió működéséről szóló szerződéshez fűződött, a KBER és az Európai Központi Bank Alapokmányáról szóló (4.) Jegyzőkönyv (a továbbiakban: Alapokmány) 5. cikkében meghatározott, az Európai Központi Bankkal (a továbbiakban: EKB) szemben fennálló statisztikai adatszolgáltatási kötelezettség teljesítéséhez statisztikai információkat gyűjt és hoz nyilvánosságra.

A fentiek mellett az MNB statisztikai feladatait az Alapító Okirat is nevesíti, amely szintén az MNB alapvető feladatai között sorolja fel a 2.1. pont f) alpontjában a statisztikai információk gyűjtését és nyilvánosságra hozatalát, továbbá a jegybanki információs rendszer működtetését.

Az MNBtv. külön kiemeli a jegybanki függetlenséget, amelynek megfelelően az MNB, valamint szerveinek tagjai az MNBtv.-ben foglalt feladataik végrehajtása és köteleességeik teljesítése során függetlenek, nem kérhetnek és nem fogadhatnak el utasításokat a Kormánytól, – az EKB és az MNB-nek a Pénzügyi Felügyelet Európai Rendszerében betöltött tagságára tekintettel az MNB-re háruló feladatok tekintetében az Európai Bankhatóság, az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatóinyugdíjhatóság, az Európai Értékpapír-piaci Hatóság és az Európai Rendszerkockázati Testület kivételével – az Európai Unió intézményeitől, szerveitől és hivatalaitól, a tagállamok kormányaitól vagy bármilyen más szervezettől, illetve politikai párttól. A Kormány vagy bármilyen más szervezet tiszteletben tartja ezt az elvet és nem kísérli meg az MNB, valamint szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során.

Mindezek alapján az MNB hivatalos statisztikai tevékenysége tekintetében tagja a Hivatalos Statisztikai Szolgálatnak, és az MNBtv.-ben foglaltak sérelme nélkül alkalmazza az Stt. rendelkezéseit, ugyanakkor tevékenysége során rá a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) koordinációs jogköre nem terjed ki.

Az MNB a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjaként az alábbi szakstatisztikák előállításáért felelős:

- fizetési mérleg és a kapcsolódó állományi statisztikák,
- monetáris mérleg- és kamatt statisztikák,
- pénzforgalmi statisztikák,
- pénzügyi stabilitási statisztikák,
- fizetési rendszer statisztikák,
- pénzügyi stabilitási statisztikák,
- makroprudenciális statisztikák,
- a pénzügyi közvetítőrendszerre vonatkozó statisztikák,
- értékpapírok kibocsátási és tulajdonosi statisztikája,
- pénzügyiszámla statisztikák (a nemzeti számlák része).

Mindezek mellett a KBER tagjaként az alábbi, európai statisztikának minősülő adatokat továbbítja a szervezet az EKB részére:

- monetáris intézmények mérleg- és kamatt statisztikái,
- biztosítók statisztikai mérlege,
- befektetési alapok statisztikai mérlege,
- egyéb pénzügyi közvetítők mérlege,
- pénzforgalmi statisztikák,
- pénzügyi stabilitási statisztikák,
- értékpapírok kibocsátási és tulajdonosi statisztikája,
- fizetési mérleg és a kapcsolódó állományi statisztikák,
- államháztartási pénzügyi statisztika (GFS),
- negyedéves pénzügyi számlák.

Az MNB nem tagja az Európai Statisztikai Rendszernek, így nem minősül az európai statisztikákról és a titoktartási kötelezettség hatálya alá tartozó statisztikai adatoknak az Európai Közösségek Statisztikai Hivatala részére történő továbbításáról szóló 1101/2008/EK, Euratom európai parlamenti és tanácsi rendelet, a közösségi statisztikákról szóló 322/97/EK tanácsi rendelet és az Európai Közösségek statisztikai programbizottságának létrehozásáról szóló 89/382/EGK, Euratom tanácsi határozat hatályon kívül helyezéséről szóló 2009. március 11-i 223/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti egyéb nemzeti hatóságnak, de az MNB állítja elő és továbbítja

az Eurostat részére a fizetési mérleggel, a pénzügyi számlákkal és a kormányzati adóssággal kapcsolatos tagállami statisztikai adatokat, valamint a KSH-val együttműködve részt vesz a kormányzati szektor egyenlegéről és adósságáról szóló jelentés összeállításában.

3. A hivatalos statisztikák előállításának szervezeti keretei az MNB-ben

Az MNB-n belül a Statisztikai igazgatóság feladatkörébe tartozik a hivatalos statisztikáknak az elkészítése, közzététele és szolgáltatása, továbbá az adatgyűjtések megszervezése, az azokat előíró MNB rendeletek elkészítése. A Statisztikai igazgatóság és azon belül az egyes főosztályok vonatkozó feladatait az MNB Szervezeti és Működési Szabályzata rögzíti, melyet az MNB igazgatósága fogad el, és az MNB elnöke MNB utasításban ad ki.

A Statisztikai igazgatóság feladata az MNB – egyes, az MNBtv.-ben meghatározott feladataihoz kapcsolódó – statisztikai szolgálatának ellátása és ennek keretében az MNB információs rendszerének és adattárházának kialakítása, működtetése, karbantartása és fejlesztése.

Ennek keretében a Statisztikai igazgatóság irányítja, hajtja végre a teljes a statisztikai adatelőállítási folyamatot.

A Statisztikai igazgatóságot irányító igazgató mint a hivatalos statisztikáért felelős vezető közvetlenül a statisztikáért és pénzügyi infrastruktúrákért felelős alelnök felügyelete alatt áll.

Az igazgató irányítása alatt hat főosztály működik, melyek közül négy szakstatisztikai területek szerint különül el, két főosztály pedig horizontális feladatokat lát el:

- Fizetési mérleg főosztály
- Monetáris és pénzügyi stabilitási statisztikai főosztály
- Pénzügyi számlák főosztály
- Felügyeleti statisztikai főosztály
- Adatszolgáltatói kapcsolatok, minőségbiztosítási és koordinációs főosztály
- Üzleti intelligencia kompetencia központ főosztály.

Statisztikai szakmai, módszertani kérdésekben a Statisztikai igazgatóságot vezető igazgató önállóan dönt, jogosult az igazgatóság működéséhez szükséges erőforrásokkal való gazdálkodásra, az MNB statisztikai kérdésekben való képviselőre, gyakorolja a munkáltatói jogokat az igazgatóság dolgozói felett. Stratégiai jellegű,

illetve új közlemények kiadásával kapcsolatos kérdésekben a Statisztikai igazgatóság vezetőjének javaslata alapján a Monetáris Tanács, illetve az MNB igazgatósága dönt.

A statisztikai tevékenységre vonatkozó belső szabályozási kérdésekben a statisztikáért és pénzügyi infrastruktúrákért felelős alelnök rendelkezik alelnöki utasítás kiadására vonatkozó joggal.

A Statisztikai igazgatóság a hivatalos statisztikához kapcsolódó feladatai mellett belső szolgáltatásként működteti a mikro- és makroprudenciális felügyeleti tevékenység ellátását biztosító (felügyeleti) integrált adatbefogadási, adatellenőrzési és adatfeldolgozási rendszert is.

A Statisztikai igazgatóság létszáma az elmúlt időszakban kibővült, jelenleg 95 fő. Ennek oka az új szakstatisztikák, illetve fejlesztési igények megjelenése volt. A létszámbővülés mellett is szükség van más szakterületek (informatikai, jogi, kommunikációs stb.) támogatására a feladatok ellátásához. A munkatársak kiválasztásánál a megfelelő képzettség kiemelt szempont, ugyanakkor az MNB nagy hangsúlyt fektet a szakértők képzésére, emellett az MNB ösztönzi a hazai és külföldi konferenciákon, szakmai képzéseken való részvételt is.

A fentiek alapján a hivatalos statisztikai tevékenység ellátása – köszönhetően az egy szervezeti egységen belüli összpontosításnak is – önállóan, legfeljebb a szervezeti hierarchikus működésből eredő korlátok között, a szakmai függetlenség elvének biztosítása mellett történik.

A Statisztikai igazgatóság vezetője megfelelő eszközökkel rendelkezik arra, hogy a hivatalos statisztikával kapcsolatos döntéseket meghozza, és azokat végrehajtsa a szervezeten belül, valamint képviselje a hivatalos statisztikával kapcsolatos álláspontját a szervezeten kívül.

4. A hivatalos statisztikák előállításának folyamata az MNB-ben

Az MNB a hivatalos statisztikai adatelőállítási folyamatra nem határozott meg különálló folyamatmodellt, ugyanakkor a Statisztikai igazgatóság Audit kézikönyve tartalmaz információt az egyes szakstatisztikai területek folyamatainak leírásával kapcsolatban.

A folyamatleírások nem terjednek ki az adatfelvételi szakaszra, tekintettel arra, hogy az nem képezi részét a statisztikai adatelőállításnak az alábbiaknak megfelelően.

Az MNB az MNBtv. 4. § (1)-(9) bekezdésében meghatározott feladatai ellátásához – ideértve a monetáris, a fizetési mérleg és a kapcsolódó állományi, az értékpapír, a pénzügyi számla, a pénzforgalmi, a fizetési rendszer, a pénzügyi stabilitási, a

makroprudenciális és a pénzügyi közvetítő rendszerre vonatkozó statisztikák összeállítását – jegybanki információs rendszert működtet.

A jegybanki információs rendszerhez a jogszabályban meghatározott szervezetek és természetes személyek az MNB elnöke rendeletében vagy az MNB-nek az MNBtv. 48. § (3) bekezdése alapján, felügyeleti jogkörben meghozott hatósági határozatában előírt információkat kötelesek szolgáltatni.

A jegybanki információs rendszerhez kapcsolódóan előírt adatszolgáltatások tehát nem minősülnek közvetlen statisztikai célú adatgyűjtésnek, ugyanakkor azok a hivatalos statisztikák fő adatforrását jelentik.

Mindezek mellett az MNB az MNBtv. 30. § (2), valamint (5)-(7) bekezdése alapján, illetve a Stt. 43. § (3) bekezdése szerint jogosult adatátvétellek. A hivatalos statisztikai célú adatátvételek a KSH-tól és a Hivatalos Statisztikai Szolgálat más tagjától, illetve egyéb, adminisztratív adatforrást kezelő szervtől való adatátvétel esetén személyes adatnak nem minősülő egyedi adatokra is kiterjedhetnek, amelynek részleteit az intézmények rendszeres időközönként felülvizsgált megállapodásban szabályozzák.

A Statisztikai igazgatóság hivatalos statisztikai feladataitól elkülönülten, de az ahhoz kapcsolódó szempontokat érvényesítve, belső szolgáltatásként működteti a jegybanki információs rendszer adatigényeit kielégítő adatgyűjtő rendszereket, ellátja az adatgyűjtések tervezésének koordinációját szervezeten belül és kívül, illetve elvégzi a beérkezett adatok javításával, ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat.

Az MNB adatgyűjtéseinek összeállításáról alelnöki utasítás rendelkezik, amely meghatározza az ezzel kapcsolatos felelősségi köröket és határidőket.

Az adatgyűjtésekhez az alapvető javaslatokat az MNB egyéb szervezeti egységeihez tartozó felhasználók és bankszakmai felelősök fogalmazzák meg, ugyanakkor a Statisztikai igazgatóságnak széleskörű lehetősége van a hivatalos statisztikai adatigények adatgyűjtésekbe történő beépítésére.

Tekintettel arra, hogy az MNB nem statisztikai adatgyűjtéseket hajt végre, a statisztikai adatszolgáltatói teher mérése nem releváns, ugyanakkor az MNB minden adatgyűjtés esetében végez költség-haszon elemzést, az új adatgyűjtésből, illetve az adatgyűjtés módosításából eredő adatszolgáltatói terhek, költségek felmérésére.

Az adatszolgáltatási MNB rendeletek éves jogszabály-előkészítési, tervezési folyamata során történik meg a meglévő adatforrások felülvizsgálata, összevetése lehetséges más adatforrásokkal, alternatív lehetőségek felkutatása, az új igények és a hatályos adatgyűjtések közötti esetleges párhuzamosságok, átfedések kiküszöbölése. A Statisztikai igazgatóság kiemelt feladata a felhasználói igények és az adatszolgáltatói terhek ütköztetése, a hatályos adatgyűjtések kritikus vizsgálata.

Az adatgyűjtések tervezési folyamatában a Statisztikai igazgatóság széleskörű egyeztetést végez külső partnerekkel, ideértve a KSH-t és az adatszolgáltatók érdekképviselői szerveit. Az egyeztetés keretében az adatgyűjtéseket elrendelő MNB rendelet-tervezetek az MNB honlapján is megtekinthetők, véleményezhetők.

A Magyar Közlönyben kihirdetett MNB rendeleteket és az azokhoz kapcsolódó technikai segédleteket az MNB a honlapján is közzéteszi, ahol egyéb technikai információk és a gyakran felmerülő kérdések és az azokra adott válaszok is elérhetők.

Az MNB adatgyűjtései nem statisztikai célúak, azonban az azokból származó eredmények felhasználásra kerülnek a statisztikákban is. Emiatt az adatszolgáltatás-ellenőrzési feladatok megoszlanak a Statisztikai igazgatóság és a bankszakmai területek között. A Statisztikai igazgatóság az adatszolgáltatási MNB rendeletekben előírt tartalmi, formai, valamint határidőre vonatkozó követelmények teljesítése tárgyában, hatósági tevékenység keretében végez folyamatos ellenőrzést, illetve folytat le egyedi ellenőrzési eljárásokat. A Statisztikai igazgatóság az adatszolgáltatásból származó adatok folyamatos ellenőrzése keretében nyomon követi a határidőre való teljesítést, valamint meghatározott Ellenőrzési Politika alapján végzi a mikro-, mezo-, makro szintű adatellenőrzéseket. Ennek során alkalmaznak az adatgyűjtő rendszerekbe épített automatizált ellenőrzést, kiugró adatok ellenőrzését. A beérkezett adatokat egyéb adatgyűjtésből származó, illetve külső adatforrásban fellelhető adatokkal is összevetik. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy ez az ellenőrzés még nem a statisztikai tevékenység része, annak során statisztikai célra átvett és feldolgozott adatokat nem használnak.

Sor kerülhet az adatszolgáltatóknál helyszíni és helyszínen kívüli ellenőrzésre is, ellenőrzési eljárás keretében. Az ellenőrzési eljárásokat a Statisztikai igazgatóság az MNB hatósági eljárásaira vonatkozó jogszabályok (így az MNBTv., illetve az ott nem szabályozott kérdésekben az MNB által felügyelt intézményekre vonatkozó pénzügyi ágazati törvények, valamint az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény), valamint a jogszabályi kereteknek megfelelően kidolgozott belső szabályban – külön alelnöki utasítás – foglaltak szerint folytatja le, a bankszakmai terület képviselőinek bevonásával. Az MNB-nek hatósági jogkörében eljárva lehetősége van intézkedések és szankciók, így bírság kiszabására is az adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása, illetve hibás adatszolgáltatás esetén. Az intézkedések és bírság alkalmazásának szempontrendszerét, illetve az egyes intézménytípusokkal szemben alkalmazható intézkedések körét az MNBTv., illetve az adott intézménytípusra vonatkozó pénzügyi ágazati törvények rögzítik.

Fontos, hogy a statisztikai jellegű és a hatósági ellenőrzés szabályzati és jogosultsági szinten is elkülönüljön, mivel ez biztosítja a statisztikai cél kizárólagosságának érvényesülését.

Az adatbefogadó rendszerekkel, valamint az adatok MNB-nek való beküldésével kapcsolatos információk, technikai segédletek, kérdések és válaszok az MNB honlapján a Statisztika aloldalon érhetők el (<https://www.mnb.hu/statisztika/informaciok-adatszolgaltatoknak>).

A közeljövőben kiemelt cél az adatbefogadó rendszerek megújítása, modernizálása, amely közvetetten elő fogja segíteni a statisztikai adatok minőségének további javulását is.

A jegybanki információs rendszer adatgyűjtéseinek statisztikai célú felhasználása mellett az MNB az MNBtv. 30. § (2) bekezdése alapján, valamint az Stt. 43. § (3) bekezdése szerint jogosult a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjaitól adatátvitelre is a hivatalos statisztikák előállításához.

A fentiekén túlmenően – az MNB alapvető feladatainak ellátásához szükséges kutatási, elemzési, döntés-előkészítési tevékenységek elvégzése érdekében MNB rendeletben előírható, hogy a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény, a tőkepiacról szóló törvény, a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdéi szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló törvény hatálya alá tartozó szervezetek, az állami adóhatóság, a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv, az egészségbiztosítási szerv, a KSH, a cégbíróság, továbbá a központi költségvetésből finanszírozott családtámogatási és fogyatékosügyi, szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi és közoktatási ellátásokra és támogatásokra vonatkozóan a kincstár a jegybanki információs rendszerbe történő információszolgáltatáshoz a kezelésükben lévő személyes adatot, adótitkot, banktitkot, fizetési titkot, értékpapírtitkot, biztosítási titkot, pénztártitkot és egyedi statisztikai adatot visszafordíthatatlan módon úgy módosítsák, hogy az információkat ne lehessen az érintettekkel kapcsolatba hozni, annak érdekében, hogy a szervezetre vonatkozó bizalmas vagy a természetes személyre vonatkozó személyes jellegtől így megfosztott információkat szolgáltatassanak az MNB részére.

Ez a típusú adatátvitel tehát anonimizált adatokra terjed ki, és nem kizárólag statisztikai célra használható, de alkalmas erre a célra is.

Az adatátvételek rendjét, az átvett adatok felhasználásával, illetve a belső adathozzáféréssel kapcsolatos kérdéseket az MNB-n belül alelnöki utasítás szabályozza, amely alapján az adatátadó szervezettel megállapodás megkötésére kerül sor, amely meghatározza az adatátvitel célját, módját, gyakoriságát, és az azzal összefüggő költségek megtérítését is.

Az utasítás külön kiemeli, hogy a statisztikai célból átvett adatok kizárólag statisztikai célra használhatók fel, azokat a jegybanki információs rendszer egyéb adataitól elkülönítve kell kezelni.

Az átvett, egyedi azonosításra alkalmas adatokhoz kizárólag az ezen adatok alapján előállításra kerülő statisztikák összeállításában együttműködő munkatársak, vezető általi jóváhagyást követően férhetnek hozzá. A hozzáférésre jogosultak körét nyilvántartásban vezetik, hozzáférési jogosultságot az erre a célra szolgáló informatikai rendszeren keresztül lehet igényelni.

A fentieknek megfelelően az MNB törekszik közvetlen adatgyűjtés helyett már meglévő másodlagos adatforrások felhasználására, ugyanakkor az adminisztratív adatforrások tartalmának befolyásolására, statisztikai célra alkalmassá tételének elérésére rendelkezésre álló eszközök, lehetőségek korlátozottak, ezzel kapcsolatban a legtöbb eredmény az adózási szabályozás területén született, de a jövőben a számviteli szabályok kialakításánál is kiemelt igény lenne az MNB javaslatainak beépítésére.

Az adatfelvétel tervezésére és végrehajtására tehát a fentiek szerint nem terjed ki a statisztikai adatelőállítási folyamat, ugyanakkor ezt követően a feldolgozási folyamat szakaszára vonatkozóan az Audit kézikönyv részletesebb leírást tartalmaz.

Ennek során további hibajavításokra kerül sor, illetve az adatokat összevetik más adatforrásból származó adatokkal is. Ez már az adatfelvételi rendszerektől elkülönült külön statisztikai célt szolgáló informatikai rendszerben történik, amelyből nem történik visszacsatolás a bankszakmai rendszerek felé.

Az Audit kézikönyvben meghatározottak mellett az igazgatóság vezetője egy-egy körülhatárolt statisztikai folyamatra – egyéb belső szabályozó eszközként – úgynevezett technológiai eljárásokat ad ki. A szakstatisztikák havonta, negyedévente végbemenő összeállításának folyamatát és eredményeit jegyzőkönyvekbe rögzítik. A kockázatos eseményekről, hibákról, becslésekről, illetve módszertani döntésekről feljegyzések (úgynevezett Kockázati memók) készülnek. Mindezek a dokumentumok felhasználásra kerülnek az adott publikációk jóváhagyásával kapcsolatos vezetői döntési folyamatban.

Az Audit kézikönyv a termékek vonatkozásában nem tartalmaz részletes folyamatleírást, csupán az előállítandó terméket, adatátadásokat és azok határidejét rögzíti. A statisztikai termékek (publikációs és adatszolgáltatási táblák, grafikonok) döntően egyedi fejlesztésű statisztikai rendszerekben készülnek, az ott rögzített eljárásokkal.

Az MNB belső dokumentumai nem tartalmaznak folyamat vagy termékminőség indikátorokat, a termékekkel szembeni minőségi elvárások a nemzetközi előírások és a nemzetközi szervezetek ajánlásai, előírásai figyelembevételével kerülnek meghatározásra. Emellett törekszenek arra, hogy a hazai felhasználók igényei érvényesítésre kerüljenek a termékek minőségi elvárásaiban. Az adatforrások és a

statisztikai folyamatok minőségi követelményeit elsősorban a termékek minőségi elvárásaiból vezeti le a szervezet.

Mivel a statisztikai folyamatok informatikai támogatottsága erős, a rendszerekbe épített eljárások fontos részét képezik az adatfeldolgozási, adatösszeállítási folyamatnak. A rendszerekbe épített ellenőrzési és számítási eljárások a rendszertervekben, illetve a rendszerekben vannak tárolva. A rendszerbe épített ellenőrzési riportok mellett az adatokon kézi ellenőrzéseket is végeznek, illetve bizonyos esetekben (pl. változások, fejlesztések időszakában) külön ellenőrzések is történnek (párhuzamos adat összeállítás, összevetés).

A fentiek mellett az egyes szakstatisztikákhoz kapcsolódóan az MNB módszertani leírásokat tesz közzé a honlapján, amelyek kitérnek az adott statisztika adatforrásaira, az összeállítás során alkalmazott becslési eljárásokra, illetve a termékek gyengeségeire és erősségeire, az adatfelülvizsgálat gyakorlatára. Ezek a leírások nagyobb módszertani változások alkalmával frissítésre kerülnek. A nemzetközi szervezetek által rendszeresített módszertani leírások (sources and methods, inventory, quality template, stb.) egy része is elérhető az MNB honlapján. Az adatközléshez tartozó tájékoztatók, sajtóközlemények (statisztikai területtől függő mélységben és módon) felhívják a figyelmet az adatokban meglévő bizonytalanságokra, törésekre, az idősorokat befolyásoló rendkívüli eseményekre, az adatfelülvizsgálat tényére és hatásaira.

A szakstatisztikák minőségét a nemzetközi szervezetek – kiemelten az EKB – az általuk előírt minőségjelentések előállításán mérlik. A minőségjelentések közül ugyanakkor csak a kiemelt statisztikai területekre vonatkozó (így például a fizetésimérleg-statisztikában és a pénzügyi számlákban a túlzott egyensúlytalansági mutatókhoz kapcsolódó jelentések) kerülnek közzétételre az MNB honlapján.

A fentiek mellett a szakértők a gazdasági események, illetve a módszertani változások idősorokra gyakorolt hatásait rendszeres szakértői értekezletek keretében értékelik. A folyamatos termék-előállítás során az elvárt eredményektől tapasztalt eltéréseket megvizsgálják (gazdasági folyamatok indokolhatják az eltérést vagy minőségi probléma feltételezhető). A minőséget befolyásoló jelentős vagy szokatlan eseményeket dokumentálják (Kockázati memo, Becslési memo). Minőségi hiányosság észlelése esetén a kapcsolódó folyamat felülvizsgálatra kerül és a felülvizsgálat eredménye rögzítésre kerül a kapcsolódó Audit kézikönyv leírásban. A termékek minősége több esetben azért javítandó, mert egyes jelenségek súlya megemelkedik és a megfigyelésükre, becslésükre eddig megfelelőnek bizonyult források, eljárások már nem elégségesek.

Mindezek mellett a statisztikai feladatellátásban a minőség kérdése az elmúlt években kiemelt jelentőséget kapott, megkezdődött egy teljes körű minőségbiztosítási rendszer kiépítése az MNB-ben. Ennek jelenleg egyes elemei már léteznek, elsősorban a – még a statisztikai folyamaton kívül elhelyezkedő – adatfelvételi tevékenység vonatkozásában, ugyanakkor elkezdődött a feldolgozási folyamat tekintetében is ennek a kidolgozása.

A statisztikai módszertani leírások felülvizsgálata és frissítése az egyes szakstatisztikákat készítő szakmai főosztályok feladata.

Az Adatszolgáltatói kapcsolatok és minőségbiztosítási főosztály feladatkörébe tartozik a statisztikai minőségbiztosítás kereteinek meghatározása, a folyamatba épített ellenőrzések és minőségbiztosítás fejlesztése. Ennek keretében a főosztály koordinálja az Audit kézikönyv Statisztikai igazgatóságon belüli karbantartását, valamint érvényre juttatja a minőségi elvárásokat a többi főosztály tevékenységében.

Ezen felül vezető beosztású módszertani koordinátor működik a Statisztikai igazgatóságon, aki szakmai oldalról kezdeményezi, ösztönzi és összehangolja a változtatásokat, azok végrehajtását és kommunikációját.

A szervezeti egységen belüli minőségbiztosítás mellett az MNB belső ellenőrzése minden évben célzott ellenőrzéseket hajt végre egy-egy szakstatisztika vonatkozásában.

Az EKB két évente vizsgálja a nem-euroövezeti európai uniós tagállamoknál a statisztikai adatszolgáltatási követelmények teljesítését, amelyről jelentés készül, amelyet ugyanakkor nem hoznak nyilvánosságra. A 2017. évre vonatkozó jelentés Magyarországgal kapcsolatban hiányosságot nem állapított meg.

A jövőben célként tűzte ki az MNB, hogy a minőségirányítás egyes elemeit egy egységes rendszerré szervezze, és a még hiányzó elemeket (folyamat- és termékminőség indikátorok, minőségjelentések) szintén beépítse a gyakorlatba. Ezzel egyidejűleg a szervezet szélesíteni kívánja a minőséggel kapcsolatos módszertani leírások, a felhasználók által a honlapon elérhető információk körét.

5. Az MNB statisztikai tájékoztatási tevékenysége

Az MNB-nek az MNBtv. 4. § (6) bekezdésében rögzített alapfeladata a statisztikai információk nyilvánosságra hozatala.

Az ezzel kapcsolatos részletes jogszabályi rendelkezéseket az MNBtv. 30. § (3) és (4) bekezdése tartalmazza, amely kimondja, hogy az MNB nyilvánosságra hozza a jegybanki információs rendszerben rendelkezésre álló információk alapján a

hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozó információkat. Az MNBtv. kitér arra, hogy az MNB részletes adatokat szolgáltat az Országgyűlés, a Kormány és a központi államigazgatási szervek részére. Az adatokat ugyanakkor csak olyan formában lehet nyilvánosságra hozni, illetve átadni, hogy azokból – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – az egyedi adatszolgáltatókra vonatkozó információk ne legyenek megállapíthatók.

A Központi Statisztikai Hivatal részére történő adatátadás kivételt képez, ebben az esetben az MNB a jegybanki információs rendszerben rendelkezésre álló adatokat – a Stt. 43. § (2) bekezdésére tekintettel – a KSH kérése alapján statisztikai célra egyedi azonosításra alkalmas módon adja át.

A statisztikai közlemények, idősorok közzétételének rendjét az MNB-n belül belső szabályzat, alelnöki utasítás határozza meg.

A közzétételre az MNB honlapján belül a „Statisztika” menüpont alatt (<https://www.mnb.hu/statisztika>), az MNB egyéb közleményeitől elkülönítve kerül sor. Az MNB papír alapú kiadványt nem jelentet meg, valamennyi publikációját a honlapon hozza nyilvánosságra. A honlapon közzétételre kerül valamennyi, az MNB feladatkörébe tartozó szakstatisztika adata, hosszú, visszamenőleges idősorok közzélése mellett.

A statisztikai adatok nyilvánosságra hozatala Publikációs naptár alapján történik, amelyet a Statisztikai igazgatóság készít el évente, és azt a tárgyévvel megelőző év december 20-áig hozza nyilvánosságra az MNB honlapján (<https://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-publikacios-naptar>). A Publikációs naptárt, illetve annak esetleges módosításait a Statisztikai igazgatóság vezetője hagyja jóvá. A közzétételekre előre rögzített időpontban kerül sor, amelyet a felhasználók ismernek, ahhoz igazodni tudnak.

A közzétételek időpontja tekintetében cél a minél korábbi megjelenés, amellyel kapcsolatban az MNB figyelembe veszi a nemzetközi szervezetek, valamint a KSH adtaközlési gyakorlatát is. Az időszerűség fokozása érdekében – a felhasználói igényeket is figyelembe véve – sor kerül előzetes adatok megjelentetésére is, amelyek később frissítésre kerülnek.

Az MNB rendelkezik Magyarországon a leghosszabb, jelenleg is elérhető, frissített idősorokkal. Az idősorok visszavezethetősége ugyanakkor jelentős mértékben függ az adatforrások minőségétől, változásaitól. Ennek megfelelően az értékpapír-statisztikában és monetáris statisztikában rövidebb időszakokra történnek korrekciók, idősor-visszavezetések, míg a fizetési mérleg statisztikában és a pénzügyi számla statisztikában tervezetten, hosszú időszakra visszamenő korrekciók is történtek.

Az összehasonlíthatóság szempontjából fontos kiemelni, hogy a fizetési mérleg statisztika, pénzügyi számla statisztika, illetve az értékpapír statisztika adatai teljes mértékben összhangba kerültek egymással, és jelentősen javult az összhang a monetáris mérleg statisztikákkal is.

A statisztikai közleményeket a Statisztikai igazgatóság készíti el, a vonatkozó alelnöki utasításban meghatározott kötelező tartalmi elemeknek megfelelően. A statisztikai tárgyú sajtóközleményeken kibocsátóként minden esetben a Statisztikai igazgatóság kerül feltüntetésre. A közlemények tartalmát a Statisztikai igazgatóság szakmai szempontból egyezteti az MNB érintett bankszakmai területeivel. A közlemények jóváhagyása a Statisztikai igazgatóságot felügyelő alelnök jogkörébe tartozik.

A szervezeten belüli előzetes hozzáférés mellett a vonatkozó alelnöki utasítás szabályozza az MNB-n kívüli előzetes hozzáférés eseteit is, amely nem minden közleményre terjed ki, és kizárólag a Pénzügyminisztérium szakmailag illetékes területeit érinti. Az adattovábbítás minden esetben titkosított email-ben történik, garantálva az adatbiztonságot.

Az új idősorok közzétételéről és gyakoriságáról a Statisztikai igazgatóság vezetője dönt, előzetesen egyeztetve a felügyeletet ellátó alelnökkel.

Egyes, szabályozott esetekben az idősorok közzététele esetében is sor kerülhet szervezeten belüli egyeztetésre, illetve előzetes hozzáférés biztosítására a Pénzügyminisztérium részére.

Az MNB statisztikai publikációit magyar és angol nyelven egyaránt megjelenteti a honlapján, az angol nyelvű nyilvánosságra hozatal csak a Statisztikai igazgatóság vezetőjének külön engedélye esetén mellőzhető.

Az adatközlések mellett az MNB módszertani információkat is közöl (<https://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/modszertan>). Ezek az információk kiterjednek a használt fogalmakra, adatforrások leírására, és az alkalmazott módszerekre, ugyanakkor tartalmuk jelenleg még nem egységes, standardizált. A módszertani információk adnak tájékoztatást az összehasonlíthatóságot korlátozó tényezőkről is. Amikor alapvető törések vannak az adatokban, akkor külön táblázatban jelenítik meg őket, a felhasználhatósági korlátok határozottabb jelzése érdekében. Jelenleg folyamatban van egy egységesített meta információs rendszer kialakítása az MNB-ben, amely elő fogja segíteni a módszertani információk standardizált formában történő megjelenítését is.

Belső használatra az MNB a statisztikai regisztereihez kapcsolódóan kezel metaadatokat, melyekhez külön kódszótárak kapcsolódnak, ez ugyanakkor nem érhető el külső felhasználók számára. Az adatszolgáltatók számára az adatszolgáltatási MNB rendeletek technikai segédleteiként kerülnek külön-külön közzétételre az adatszolgáltatások teljesítéséhez alkalmazandó kódtárak, illetve az

teljesítést segítő módszertani összefüggések (szabályok), ellenőrzési szempontok, fogalom-magyarázatok. A tervezett új adatbefogadó rendszerhez a tervek szerint kapcsolódni fog egy külön metainformációs alkalmazás is, amely – megfelelő feltöltöttség esetén – használható lehet a statisztikai termékekhez kapcsolódóan is.

A felhasználók igényeit az Adatszolgáltatói kapcsolatok, minőségbiztosítási és koordinációs főosztály kétévente külön igény- és elégedettségmérés keretében vizsgálja és értékeli mind a külső, mind a belső felhasználók esetében. Ugyanakkor ez a felmérés jelenleg még nem alkalmas a felhasználók igényeinek átfogó megismerésére, így ezzel kapcsolatban további fejlesztések várhatóak.

A legfontosabb felhasználók közé tartoznak a nemzetközi intézmények, illetve a szervezeten belüli, elemzési tevékenységet végző szakterületek. Az ő igényeik egyeztetésére évente, az adatfelvételek tervezésével egyidejűleg kerül sor.

A fentiek mellett az MNB vizsgálja a honlap letöltési adatait is, a fejlesztési feladatok rangsorolásánál szempont, hogy melyik statisztika melyik terméke tart nagyobb érdeklődésre számot.

Az MNB esetében cél az adatok minél szélesebb körű nyilvánosságra hozatala, ezzel kiváltva az egyedi adatkéréseket. Amennyiben olyan statisztikai adat iránti igény merül fel, amely nem volt elérhető a szervezet honlapján, abban az esetben az adatszolgáltatás mellett a honlap adattartalmát is bővítik.

A fentieknek megfelelően nincs külön kialakított eljárásrend az egyedi adatkérések teljesítésére, azok jellemzően az MNB központi kommunikációs elérhetőségein keresztül jutnak el a Statisztikai igazgatósághoz.

Mindezek ellenére kialakítás alatt van a mikroadatokhoz való tudományos célú adathozzáférés biztosítása érdekében egy kutatószobai környezet, amely részletesebb adatokhoz való hozzáférést fog biztosítani, a megfelelő adatvédelmi garanciák érvényesítése mellett.

6. Adatvédelem az MNB-ben

Az MNB-ben az adatvédelemmel kapcsolatban kiadásra került egy általános adatvédelmi szabályzat, informatikai biztonságpolitika (irányelv), valamint információbiztonsági szabályzat. Ezek nem kizárólag a statisztika területére vonatkoznak, ugyanakkor szabályait a statisztikai célú adatkezelések során is érvényesíteni kell.

A statisztikai adatok védelme terén – a törvényi előírásokon túlmenően – elsősorban az egyedi azonosításra alkalmas adatok statisztikai célú, valamint az anonimizált

adatok kutatási, elemzési célú átvételével és felhasználásával összefüggő feladatokról szóló, valamint az adattárház működéséről szóló alelnöki utasítások az irányadók.

Fontos kiemelni, hogy az adatfelvétel szakaszában nem a statisztikai cél érvényesül, hanem az adatfelvételek a bankszakmai területek adatigényeit szolgálják elsősorban, és a statisztikának csak másodlagos forrásai. Mindezekre tekintettel az MNB esetében a különböző célú adatkezeléseket egymástól el kell határolni. Ezt erősíti meg az MNBtv. 30. § (2) bekezdése, amely kimondja, hogy a kifejezetten statisztikai célra átvett egyedi statisztikai adatok kizárólag statisztikai célokra használhatók, azokat a jegybanki információs rendszer egyéb adataitól elkülönülten kell kezelni. A jegybanki információs rendszer részét képező statisztikai adatok kezelése során az MNB megtesz minden olyan szabályozási, technikai és szervezeti intézkedést, amely az egyedi statisztikai adatok fizikai és logikai védelmének biztosítása érdekében szükséges.

A fentieknek megfelelően az MNB-n belül két helyen kerül sor statisztikai adatok tárolására.

Az egyik csatorna az MNB adattárháza, amely elsősorban nem statisztikai célokat szolgál. Ebben a rendszerben kerülnek tárolásra az adatfelvételekből beérkező, még nem csak statisztikai célra szánt adatok, a más szervezetektől kutatási, elemzési célra átvett, az MNBtv.-ben meghatározott anonimizálási eljáráson átment adatok, valamint a végleges aggregált statisztikai adatok, amelyekhez az MNB belső felhasználói ezen a csatornán keresztül férhetnek hozzá.

Emellett a statisztikai célrendszerekben történik meg az egyedi statisztikai adatok tárolása, amely rendszerek elkülönülten működnek, és kizárólag statisztikai célt szolgálnak.

Az adatfelvételek eredményeihez – az elsődleges javítást, ellenőrzést követően – az adattárház megfelelő részében a bankszakmai felelősök külön erre a célra szolgáló jogosultságkezelés alapján férhetnek hozzá. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy ez az adathozzáférés nem statisztikai adatok elérését jelenti. Ezzel egyidejűleg ki kell emelni, hogy a jogosultságkezelés ebben az esetben is szigorú, egyedi mérlegelésen alapul és évente rendszeresen felülvizsgálatra kerül. A hozzáféréseket a Statisztikai igazgatóság vezetője és az adatforrások és rendszerek általa kijelölt bankszakmai felelősei együtt hagyják jóvá egy erre a célra kialakított igénybejelentő és nyilvántartó rendszerben. A munkatársak munkaköri leírása tartalmazza, hogy a Stt. szerinti egyedi adatokkal és más, törvény által védett adatokkal (üzleti, bank-, fizetési, értékpapír-, pénztárfiók stb.) dolgoznak, és aláírásukkal igazolják, hogy az adatkezeléshez szükséges szabályokat ismerik és betartják, külön titoktartási nyilatkozat nem kerül aláírásra.

A már statisztikai adatokat tároló informatikai rendszerekhez csak az érintett szakstatisztikusok kapnak hozzáférést, ezekben a rendszerekben a védendő statisztikai információk fizikailag is elkülönülnek a többi kezelt adattól. A statisztikai rendszerek

rögzítik, hogy az egyes felhasználók milyen funkciókat használtak, milyen adatokhoz fértek hozzá, amelyek utólag lekérdezhetőek, visszaellenőrizhetőek.

Az adatok nyilvánosságra hozatala során az MNB minden esetben vizsgálja az adatok felfedés elleni védetségét, így az egy cellában szereplő statisztikai egységek számát, valamint a dominanciát is. Egyes statisztikák esetében ez rendszerbe épített eljárásokkal, máshol kézi módszerekkel (lekérdezések) történik. Szükség esetén a szakstatisztikusok elvégzik az adathelyek összevonását, kitakarását, illetve indokolt esetben megkérlik az érintett statisztikai egység hozzájárulását az adatközléshez.

Az adatbiztonság területén az MNB alkalmazza az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. L. törvény rendelkezéseit. Ehhez kapcsolódóan a biztonságtudatosság növelését speciális képzések biztosítják, ugyanakkor az MNB nem tart külön statisztikai adatvédelemmel kapcsolatos oktatásokat.

Az MNB más szervektől történő adatátvételein belül megkülönböztetendők a statisztikai célú, illetve az MNB kutatási, elemzési tevékenységéhez kapcsolódó adatátvételek.

Mindkét esetben együttműködési megállapodás aláírására kerül sor az adatgazda szervekkel. Továbbá a statisztikai célra átvett adatok esetében elkülönített kezelést szükséges biztosítani, ezekhez az adatokhoz csak a kijelölt munkatársak a munkaköri feladataikhoz szükséges mértékben férhetnek hozzá, ennek érdekében végezhetnek adat összekapcsolásokat is.

Belső utasítás írja elő, hogy szükséges adatbázisonként meghatározni az egyedi adatok körét, a statisztikai célt, a hozzáférés módját, a tárolás hálózati helyét, a hozzáférési jogosultsággal rendelkező felhasználók körét, a jogosultság ellenőrzés módját, a publikálás során az egyediség megszüntetése ellenőrzésének rendjét, a végleges, aggregált termékek megőrzésének helyét az adattárházban, az adatok megsemmisítésének rendjét, ennek dokumentálását, a mentésre, megőrzésre vonatkozó szabályokat.

7. Tervezett fejlesztések

Az MNB jelenleg nem ad tájékoztatást honlapján arról, hogy a rendszeres adatközléseiben túlmenően milyen módon és milyen feltételekkel igényelhetőek statisztikai információk az MNB-től. Az MNB elkészíti a statisztikai adatigénylések kezelésével kapcsolatos belső eljárásrendjét, és a honlapján ennek megfelelő tájékoztatást helyez el.

Jelenleg folyik a szöveges statisztikai adatközlések (sajtóközlemények, tájékoztatók) megújítása az MNB-ben. Ennek keretében 2019-től kezdődően fokozatosan állnak át

az egyes szakstatisztikák a témákra tagolt, ábracentrikus, jól kereshető adatközlésre. Ezt követően folytatódik a felhasználói egyedi lekérdezéseket és testre szabott megjelenítést támogató fejlesztés is.

Az MNB-ben kialakítás alatt áll a statisztikai adatközlések felülvizsgálatának egységes rendje, amely kiterjed a rendszeres, tervezett revíziók mellett a rendkívüli adatfelülvizsgálat kritériumaira és végrehajtásának módjára is. Az MNB erről is tájékoztatja az adatok felhasználóit.

Folyamatban van az MNB-ben egy metaadat-kezelő rendszer fejlesztése, amely az adatszolgáltatók, az adatfeldolgozási folyamatok és a felhasználók támogatását egyaránt szolgálja. Ezáltal az MNB által kezelt adatok leíró jellemzői és az adatokhoz kapcsolódó szabályok egységes szerkezetben és egy központi helyen tárolódnak, és konzekvens módon vesznek részt az adatok feldolgozásában. A rendszerből kinyert egységes adatszótár támogatja majd a belső és a külső felhasználókat az adatok tartalmát illetően.

Az MNB Statisztikai igazgatósága tervezi, hogy a legfontosabb statisztikáihoz évente egy alkalommal minőségi jelentést készít, amelyben az érintett statisztika változásairól, az adatrevíziókról, a más statisztikákkal való összehangjáról és egyéb minőségi jellemzőiről ad tájékoztatást.